

Міністерство освіти і науки України
Інститут модернізації змісту освіти
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України
Український мовно-інформаційний фонд НАН України
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Львівський національний університет імені Івана Франка
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІОГРАФІЯ МОВОЗНАВСТВА Й ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

*Матеріали XIII науково-практичної
Інтернет-конференції*

Слов'янськ – Дніпро, 15–16 квітня 2026 року

Слов'янськ – Дніпро 2026

УДК 81(06)

М 54

Рецензенти: *Т. М. Корольова*, доктор філологічних наук, професор (Одеса);
О. О. Маленко, доктор філологічних наук, професор (Харків)

Редакційна колегія:

В. А. Глущенко (головний редактор), доктор філологічних наук, професор (Слов'янськ – Дніпро); *О. Л. Біличенко* (заступник відповідального редактора), доктор наук із соціальних комунікацій, професор (Слов'янськ – Дніпро); *Ф. С. Бацевич*, доктор філологічних наук, професор (Львів); *В. М. Бріцин*, доктор філологічних наук, професор (Київ); *І. Р. Буніятова*, доктор філологічних наук, професор (Київ); *М. О. Вінтонів*, доктор філологічних наук, професор (Київ); *К. Ю. Голобородько*, доктор філологічних наук, професор (Харків); *А. П. Загнітко*, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України (Вінниця); *О. І. Іліаді*, доктор філологічних наук, професор (Одеса); *І. М. Казаков*, кандидат філологічних наук, доцент (Слов'янськ – Дніпро); *К. А. Кушнір* (укладач), співробітник (Слов'янськ – Дніпро); *Н. М. Маторіна*, доктор філологічних наук, професор (Слов'янськ – Дніпро); *Г. В. Межжеріна*, доктор філологічних наук, професор (Київ); *М. А. Нестелеєв*, кандидат філологічних наук, доцент (Слов'янськ – Дніпро); *Н. П. Нікітіна*, кандидат педагогічних наук, доцент (Слов'янськ – Дніпро); *С. О. Омельченко*, доктор педагогічних наук, професор (Слов'янськ – Дніпро); *С. А. Саяпіна*, доктор педагогічних наук, професор (Слов'янськ – Дніпро); *С. М. Швидкий*, доктор історичних наук, професор (Слов'янськ – Дніпро); *В. А. Широков*, доктор технічних наук, академік НАН України (Київ).

М 54 **Методологія та історіографія мовознавства й літературознавства :** матеріали XIII науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ – м. Дніпро, 15–16 квітня 2026 р.). / гол. ред. В. А. Глущенко; укладач К. А. Кушнір. Слов'янськ ; Дніпро : ДДПУ, 2026. 140 с.

У збірнику представлено результати наукових досліджень викладачів, докторантів, аспірантів, студентів (магістрів і бакалаврів) закладів вищої освіти, учителів загальноосвітніх шкіл, які вивчають актуальні проблеми методології та історіографії мовознавства й літературознавства, питання методики викладання мови й літератури в закладах вищої освіти й загальноосвітніх закладах.

Матеріали збірника будуть корисні всім, кого цікавлять методологічні, історіографічні й дидактичні аспекти філологічних наук.

УДК 81(06)

© К. А. Кушнір, 2026 (укладання)

ОРГКОМІТЕТ

ОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ: Міністерство освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти, Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України, Український мовно-інформаційний фонд НАН України, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Донецький національний університет імені Василя Стуса, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

СКЛАД ОРГКОМІТЕТУ

Голова оргкомітету: *Омельченко Світлана Олександрівна*, доктор педагогічних наук, професор, ректор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ – м. Дніпро).

Заступник голови: *Глуценко Володимир Андрійович*, доктор філологічних наук, професор кафедри германської та слов'янської філології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ – м. Дніпро).

Члени оргкомітету:

Ареф'єва Наталія Георгіївна, доктор філологічних наук, професор кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету (м. Одеса);

Бацевич Флорій Сергійович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів);

Біличенко Ольга Леонідівна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ – м. Дніпро);

Бріцин Віктор Михайлович, доктор філологічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту мовознавства імені О. О. Потебні НАН України, голова наукової координаційної ради «Закономірності розвитку мов і практика мовної діяльності» (м. Київ);

Буніятова Ізабелла Рафаїлівна, доктор філологічних наук, професор кафедри лінгвістики та перекладу Інституту філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (м. Київ);

Голобородько Костянтин Юрійович, доктор філологічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту української філології імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (м. Харків);

Голубовська Ірина Олександрівна, доктор філологічних наук, професор кафедри іноземних мов математичних факультетів Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ);

Загнітко Анатолій Панасович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, професор кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця);

Гліаді Олександр Іванович, доктор філологічних наук, професор кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики факультету іноземних мов Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (м. Одеса);

Казаків Ігор Миколайович, кандидат філологічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри германської та слов'янської філології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ – м. Дніпро);

Кушнір Катерина Анатоліївна, співробітник кафедри германської та слов'янської філології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (відповідальний секретар) (м. Слов'янськ – м. Дніпро);

Матвєєва Світлана Анатоліївна, доктор філологічних наук, професор кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу ДВНЗ «Український державний університет імені Михайла Драгоманова» (м. Київ);

Маторіна Наталя Михайлівна, доктор філологічних наук, професор кафедри германської та слов'янської філології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ – м. Дніпро);

Межжеріна Ганна Валентинівна, доктор філологічних наук, професор кафедри філологічних та природничих дисциплін Навчально-наукового інституту міжнародного співробітництва та освіти Державного університету «Київський авіаційний інститут» (м. Київ);

Науменко Анатолій Максимович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу з німецької мови Чорноморського національного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Саяпіна Світлана Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету гуманітарної, філологічної та економічної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ – м. Дніпро);

Степанов Євгеній Миколайович, доктор філологічних наук, професор Інституту іноземних мов Хунаньського педагогічного університету (м. Чанша, Китай);

Рабус Ахім, доктор філологічних наук, габілітований (Dr habil. phil.), професор, директор Слов'янського семінару Фрайбурзького університету імені Альберта й Людвіга (м. Фрайбург, Німеччина);

Широков Володимир Анатолійович, доктор технічних наук, академік НАН України, директор Українського мовно-інформаційного фонду НАН України (м. Київ);

Яворська Галина Михайлівна, доктор філологічних наук, професор, головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень (м. Київ).

**БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК
ЗБІРНИКІВ МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЙ**

2010

Методи лінгвістичних досліджень : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Слов'янськ, 18–19 листопада 2010 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; наук. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : СДПУ, 2010. 262 с.

2013

Методологія та історіографія мовознавства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Слов'янськ, 23–25 травня 2013 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; наук. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : ДДПУ, 2013. 380 с.

2016

Актуальні проблеми методології та історіографії мовознавства : матеріали науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ, 19–20 жовтня 2016 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; наук. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : ДДПУ, 2016. 148 с.

2017

Актуальні проблеми лінгвістичної методології та історіографії як найважливіших галузей науки про мову : матеріали науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ, 18–19 жовтня 2017 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; наук. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : ДДПУ, 2017. 130 с.

2018

Методологія та історіографія мовознавства : матеріали V науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ, 24–25 жовтня 2018 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; наук. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : ДДПУ, 2018. 120 с.

2019

Методологія та історіографія мовознавства : матеріали VI науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ, 23–24 жовтня 2019 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; наук. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : ДДПУ, 2019. 185 с.

2020

Методологія та історіографія мовознавства : матеріали VII науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ, 21–22 жовтня 2020 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; наук. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : ДДПУ, 2020. 116 с.

2021

Методологія та історіографія мовознавства : матеріали VIII науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ, 20–21 жовтня 2021 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; наук. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : ДДПУ, 2021. 177 с.

2022

Методологія та історіографія мовознавства : матеріали IX науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ – м. Дніпро, 19–20 жовтня 2022 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; наук. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ ; Дніпро : ДДПУ, 2022. 91 с.

2023

Методологія та історіографія мовознавства : матеріали X науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ – м. Дніпро, 18–19 жовтня 2023 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; наук. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ ; Дніпро : ДДПУ, 2020. 196 с.

2024

Методологія та історіографія мовознавства : матеріали XI науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ – м. Дніпро, 16–17 жовтня 2024 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; наук. ред. М. Ю. Руденко. Слов'янськ ; Дніпро : ДДПУ, 2024. 161 с.

2025

Методологія та історіографія мовознавства : матеріали XII науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ – м. Дніпро, 22–23 жовтня 2025 р.) / відп. ред. В. А. Глущенко ; укладач К. А. Кушнір. Слов'янськ ; Дніпро : ДДПУ, 2025. 261 с.

2026

Методологія та історіографія мовознавства й літературознавства : матеріали XIII науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ – м. Дніпро, 15–16 квітня 2026 р.) / гол. ред. В. А. Глущенко ; укладач К. А. Кушнір. Слов'янськ ; Дніпро : ДДПУ, 2026. 140 с.

3. Скляренко Н. К. Методика формування іншомовної компетентності у техніці письма. *Іноземні мови*. 2012. С. 76–90.
4. Cheng S. C., Hwang W. Y., Shadiev W. S. Y, Xie C. H. A mobile device and online system with contextual familiarity and its effects on English learning on Campus. *Educational Technology and Society*. 13(3). 2010. P. 93–109.
5. Stapleton P. Writing in an electronic age: A case study of L2 composing processes. *Journal of English for Academic Purposes*. 9(4). 2010. P. 295–307.

*Ареф'єва Н. Г.
(м. Одеса)*

МОТИВ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ У ВЕСІЛЬНІЙ ОБРЯДОВОСТІ (на матеріалі фразеології російських говірок Одещини)

Фразеологія, загальнонародна та, більшою мірою, діалектна – невичерпне джерело архаїчних культурних смислів, що віддзеркалюють глибини людської свідомості та світосприйняття етносу. Діалектна фразеологія принагідно – надійний матеріал для встановлення вихідної моделі фразеологічної одиниці, адже, як цілком слушно зауважує проф. В. М. Мокієнко, «пошуки вихідної моделі національного самобутнього звороту не можуть бути успішними без звернення до д і а л е к т н о г о матеріалу, до просторічної лексики» (переклад українською тут і далі здійснено нами – Н. А.) [15, с. 62]. Особливе місце в межах діалектного фразеологічного масиву посідає обрядова фразеологія. Дослідження обрядової фразеології, або обрядофразеології, яку розглядають як «важливу частину етнофразеології, у центрі якої перебувають стійкі вислови, пов'язані з традиційними обрядами» [26, с. 63], протягом тривалого часу перебувають на вістрі актуальності, про що свідчать численні дослідження сучасних мовознавців, див.: [2; 3; 4; 8; 10; 11; 13; 14; 17; 18; 27; 28] та фразеографічні дані. Зокрема, у «Фразеологічному словнику російських говірок Одещини» з понад 1600 фразеологізмів 67 супроводжено позначкою «обрядове» [5, с. 185], тобто обрядові фразеологізми становлять близько 4 % від загального масиву Словника.

Архаїчність мотиву купівлі-продажу у весільній обрядовості слов'ян давно помічена науковцями. Зокрема, О. В. Тищенко зазначає: «Панівна більшість розглядуваних весільних назв сягає давнього звичаєвого права, виникає в результаті спеціалізації, звуження загальномовних значень, переосмислених в обряді в руслі понять купівля-продаж. Історичні значення лексем позначали спочатку комерційну угоду та її учасників, договір-заруку під час купівлі-продажу тварин, землі, згодом договір про заручини, шлюб» [23, с. 19]. За О. В. Гурою, «сліди шлюбу як купівлі-продажу зберігаються у весільному обряді всіх слов'ян: у звичаї обдаровування стороною нареченого стороною нареченої, у ритуалі викупу нареченої в її брата, у весільних фольклорних текстах і термінології» [9, с. 23]. Дослідник наводить приклади лексичних та

фразеологічних одиниць, російських та українських, що віддзеркалюють мотив купівлі-продажу: *продавать молоду* ‘вручати наречену нареченому’, харківське *купити молоду* ‘заплатити брату нареченої гроші за місце нареченого за столом поруч із нареченою’, олонецьке *продажа в неволю* ‘згода батьків на видачу доньки заміж’ тощо [там само, с. 650]. Мотив купівлі-продажу нареченої виражено в болгарській діалектній фразеології: зокрема, фразема *врѣщам/врѣрна обуца* на някого – діал. ‘відмовляти у сватанні, повертати сватів’ походить від давнього звичаю, за яким наречений платив гроші під назвою «обуца» батькам нареченої [НФРБЕ, с. 54]. Пор. також фразему *честити обуца* – діал. ‘кажуть тому, у кого народилася донька’ [ФРБЕ, т. 2, с. 505], що пов’язана з такою народною традицією: „Молодий наказував батькам дівчини її виростити та вигодувати. Спочатку давали замість грошей теличок, скотину, табуни коней, жито, просо та інше збіжжя, а після й гроші – “обуца” (взуття – Н. А.), тобто гроші на взуття батькам та родичам дівчини (П. Р. Славейков, Історичні розповіді від минулих часів. Періодичний журнал, 1885, кн. XV, С. 365” [там само], а також її «парну» фразему *честита риза* – діал. ‘кажуть тому, у кого народився син’, пов’язану зі звичаєм, коли дівчина, яка одружується, дарує сорочку батькам та родичам нареченого [там само]. У деяких регіонах Болгарії батьки нареченого платили батькові дівчини так званій *баба хак* – певну суму грошей, оскільки сім’я нареченої втрачала робітника [1, с. 249].

Той самий мотив, мотив купівлі-продажу нареченої, яскраво простежується і у фразеологічному фонді російських говірок Одещини – переважно курсько-орловських, а також донських, воронезьких, пор.: *выкупають молодую (молода́йку)* – обряд. ‘платити за наречену під час весілля у старовинному весільному обряді; викупати наречену’: *Жыніх выкупае малада́йку* (Петр., 1968). *Приходють жынихòвы, выкупають маладую* (Мирн.) [ФСРГО, с. 62], *купають невѣсту та уку́пливать (укупа́ють) невѣсту* у тому самому значенні: *Нивѣсту купа́ють* (Вас.) *Иду́ть хлòпцы с дивча́тами нивѣсту уку́пляют, букѣты на кустю́мах, висѣлые фсе, баламу́ты (*жартівники) гавòрять, дифча́та пѣсни прикуко́дывают, на свàдьбе за стòл рѣсный садя́цца* (Мур., 1973). *Рàньшы гра́били* (про наречену – Н. А.), *а мы хаді́ли уку́пливали* (Мур., 1973). *Принòсють дары́ и нивѣсту уку́пливают.* (Введ.) [ФСРГО, с. 118, 213–214]. Мотиву купівлі протиставляється мотив продажу нареченої, пор.: *продава́ть невѣсту* – обряд. ‘просити викуп за наречену в старовинному весільному обряді’: *Систри́чка прада́ет нивѣсту* (Спас., 1982). *Прадава́ть нивѣсту ну́жна, што́бы купа́ли* (Возн.) [ФСРГО, с. 173]; *братъ / взять магары́ч* – обряд. ‘брати викуп за наречену у весільному обряді’: *Мы фсе, де́фки, чаву́шниками звàлися, раді́телей слухались, ца́пляли ані́ нам жанихòф, прадава́ли нас и мауары́ч бра́ли. Када́ большòй мауары́ч – бяру́ть ва двор, а када́ мал – аткачнѣ́цца жані́х (*откажут жениху)* (Серг., 1974) [ФСРГО, с. 40]; *братъ / взять окòлышню* ‘брати викуп за наречену’: *Ма́ть за ми́ня взяла́ акòлышню в 200 рублѣ́й* (Ст. Некр., 1974) [ФСРГО, с. 41]; *просі́ть магары́ч* у кого – обряд. ‘у весільній обрядності – просити викуп за наречену’: *Патòм хлòпцы з у́лицы*

нивѣсты прѡсють у жынихà мауарыч (Никол.) [ФСРГО, с. 175]. Фраземи *продавать / продать невесту* ‘брати викуп за наречену’ та *продавать мѣсто* ‘весільний звичай продажу місця біля нареченої’ побутують і в донських говірках, пор. відповідно: *Стража сидить, ни патпускаитъ к нявести, выкуп требуетъ ж жыниха, прадають невесту. Прадають мѣста абычна невестины роцтвиники – брат или дядя* [БТСДК, с. 430]. У кубанських говірках знаходимо таке: *продавать кòсу* ‘отримувати викуп за наречену’: *Дѣвки посòдють нивѣсту за стòл, пѣсни поòть, кòсу продаòть* (Убин., Кирпил.); *продавать невесту* у тому самому значенні: *Тодì жыных прыхòдѣ у хату, дѣ невеста сыдòтъ з дружкой, и дружка начинàе продавать невесту* (Марьян., Ахтаниз., Заря, Тенг.); *продавать мѣсто* ‘весільний звичай продавати нареченому місце поруч із нареченою’: *Тикѣ продàлы невесту, дружка встаѣ з мѣста, а жыных должòн успìтъ сѣстѣ бѣля невесты, шоб нихтò другòй ны успìв* (Марьян.) [КГ, с. 190–191]. При цьому, як демонструють наведені приклади, сторони нареченого та нареченої протиставлені в межах опозиції «ті, що купують» і «ті, що продають».

Мотив купівлі-продажу нареченої імпліковано ще на передвесільному етапі, зокрема під час обряду, що має назву «пропой». *Пропòй* – один із найважливіших етапів весільної обрядовості, завершення вдалого сватання в народній культурній традиції, пам’ять про яку збережено майже в усіх селах, де проживають носії російських говірок Одещини: *Сначàла жанìх свàтался, а патòм прапòй гатòвился* (Усп.). *Прапòй пирит свадьбай в дома жанìха* (Серг.). *Прапòй – пирит свадьба зговары у жанìха без нявесты* (Лес.). *Дагавариваюцца а свадьби – прапòй называицца* (Чап.). *Прапой зделают – патом уши свадьба* (Никол.). *Прапòй – эта как только засватае жанìх, аблюбуя йиѣ, ухажорку* (Возн.). *Как засватали невесту, так прапòй начинаицца* (Павлов.) [СРГО, т. 2, с. 121]. Обряд віддзеркалюють фразеологічні сполуки *пропивать / пропиеть невесту* (дочь, дòчку, дòчерь, молодàйку), що вживаються із яскраво вираженим жартівливим забарвленням у значенні ‘просватати наречену. У весільній обрядовості – позитивний результат змови батьків нареченої з нареченим та його батьками, що завершується випивкою’: *Маладàйку прапивàють* (Петр., 1968). *Праваславные прапивàют невесту* (Вас., 1987). *Дòчирь прапивàють в дòми жанìхà, прапивàють биз ния* (Возн.). *Прапили мы сасѣцку дòчку* (Анат.). *Прапили нявесту – знàчит «засвàтали»* (Никол., 2018) [ФСРГО, с. 174]. Фразама побутує також в кубанських говірках [КГ, с. 191]; у донських, поряд із лексемами *пропивать* ‘просватувати, завершуючи сватання випивкою’ та *пропой* ‘оголошення когось нареченим і нареченою; заручини; прийом нареченої та її рідних у домівці нареченого (після сватання)’: *Прапой был, Наташку прапили* [СДГ, с. 487], побутує фразама *пропитая девка* ‘засватана дівчина’: *Прапитая дефка – эта засватанная девушка, када запой ужѣ праиол* [там само, с. 135]. У мовленні носіїв російських говірок Одещини фіксуємо фразему *дѣлать / сдѣлать пропòй* – обряд. ‘змова нареченої з нареченим та його батьками перед весіллям; обряд сватання нареченої, що завершується випивкою’: *Прапòй дѣлают* (Никол., 1967). *Нанàшел и нанàшка прапòй дѣлают* (Усп., 1976). *Прапòй здѣлают,*

патом уш свадьба (Никол.). Тады ані прапдй дèлали, вянòк купили (Усп.) [ФСРГО, с. 79]. Цю ж саму фразему включено в «Словарь русских народных говоров» у значенні ‘просватувати наречену, завершуючи сватання випивкою’: *Пропой делали вчерась, пропивают невесту* (Омск, 1971) [СРНГ, с. 210]. Прикметно, що в селі Введенці Саратовського (нині Одеського) району Одеської області побутує фраза *горячие пропди*, що співвіднесена з обрядом, за яким змова батьків нареченої з нареченим та його батьками відбувається в будинку нареченої перед весіллям через два-три дні після сватання і завершується частуванням, яке передбачало наявність гарячих страв: *Гарячиши прапди – эта када жанихòвы радитили прынасили уарячую яду* (Введ., 2019) [ФСРГО, с. 72]. На думку Н. О. Колкової, у російській народній традиції *пропой* та *сговор* «виконували роль заручин та були символічним актом, що закріплював сімейне рішення про укладення шлюбу» [14, с. 88], а мовні одиниці, що співвіднесені з цим обрядом, свідчать про те, що наречена продана і тепер є власністю чоловіка: *Пропита – продана, Просватанная – что проданная; Пропита дочь не своя, чужая* [там само]. Досліджуючи обряд перепоею, науковці уналежнюють його до дуже давніх та пов’язують його з пережитками давнього викрадення, див.: [24, с. 268–269]. Схожий мотив знаходимо в українській діалектній фразеології, пор., наприклад, обрядові фраземи, що побутують у східнослов’янських говірках: *ити на оглядини, оглядини пить, розглядки гулять* ‘обряд уживання горілки на знак остаточної згоди батьків дівчини на шлюб’ [27, с. 145–146].

Мотив «пропивання» і «викупу» нареченої, де сторони нареченого й нареченої протиставлені як такі, що купують і продають, увиразнюють регіональні фраземи *дають / дать [хоть] на прапдй і выкупать квітку*. Фраземи записані від корінної мешканки села Троїцького Біляївського (нині Одеського) району Одеської області Коваленко Є. В. і співвіднесені з яскравим звичаєм, який полягав у такому: напередодні весілля, на весільній вечірці – одному з найважливіших етапів передвесільної обрядовості – наречений з боярами (хлопцями з роду нареченого) підходив по черзі до дівчат-дружок (подругам нареченої) і *выкупал квітку* (весільні квіти, зазвичай воскові, а за старих часів – живі), подаючи тарілку з грошима дружкам і торгуючись: «*Хоть на прапдй дай!*» Якщо дружка вважала, що грошей достатньо, вона клала квітку на шишку (весільний калач) і подавала бояринові. Тільки після викупу квітки на стіл ставили тарілку з пирогами і вином (Троиц., 2018) [ФСРГО, с. 75, 62]. У народній культурній традиції квітка символізувала новий статус нареченого, який він отримував після заручин [СМ, с. 161].

Надзвичайно цікавим, на нашу думку, є і власне ритуал випікання *шишек*, який відображено у фраземі *Шышки купили, в пèчку посадили!* – ‘ритуальна фраза, що вимовляється під час випікання шишок у четвер перед весіллям’: *Шышки пèрэд свадьбаю, бо дòрють жэ ж. Падрууи, стариу́ха далжнà меша́ть, как ужэ у пèчку, увары́ли: «А мы шышки купили, в пèчку посадили!»* (Введ., 2019) [ФСРГО, с. 228]. Прикметно, що в наведеній фраземі простежується не лише мотив купівлі нареченої, але й символічне значення печі, яка, з одного боку,

«втілює ідею домівки в аспекті її повноти і благополуччя і в цьому аспекті співвіднесена зі столом» [СМ, с. 364], а з іншого боку – є символом материнського начала, народження дитини, інших виявів інтимного, «утробного» життя [там само]. Як видається, глибинний семіотичний зміст обряду випікання шишок, який зберігався в російських селах Одещини аж до 90-х років минулого століття, збігається із самою ідеєю весілля, яку А. К. Байбурін вдало визначає як «утворення нової пари» [6, с. 81], адже в його виконанні чітко диференційовані «чоловіче» та «жіноче» начала. Зокрема, у селі Вознесенці Болградського (раніше Арцизького) району Одеської області процедуру покладання *шишек* у піч мали неодмінно здійснювати хлопець, один із друзів нареченого, та дівчина, одна з подруг нареченої. Цікавим є і один із елементів обрядового дійства – виймання *шишек* із печі, який фіксує фразема *целова́ться че́рез лопату* – обряд. ‘про звичай напередодні весілля, за яким *баяре* (свідки з боку нареченого) и *стари́уха* (головна подруга нареченої на весіллі) цілуються через лопату під час виймання *шишек* (здобних весільних пирогів) із печі’: *Стари́уха и бая́ры цылава́лися чы́риз лапа́ты* (Введ., 2019). *Старшая дру́шка и хло́пец ат жаниха́ цэлава́лись че́рэз лапа́ту с карава́ям, када́ у пёчку сажа́ли* (Введ., 2019) [ФСРГО, с. 223], що цілком збігається з головною ідеєю весільного обряду.

Отже, мотив купівлі-продажу, яскраво представлений у фразеології російських говірок Одещини, є наскрізним культурно значимим мотивом у весільній обрядовості говірконосіїв. Сягаючи своїм корінням сивої давнини і будучи зафіксованим у фразеологічному масиві інших говірок / слов’янських мов, мотив і нині є добре впізнаваним говірконосіями, що відображено в численних ілюстраціях, записаних від корінних мешканців російських сіл Одещини, згідно з якими сторони нареченої та нареченого постають як такі, що продають і купують. Глибинний культурний смисл мотиву, який зберігає діалектна фразеологія, органічно поєднується із головною ідеєю усіх етапів весільної обрядовості – утворення нової сімейної пари і забезпечення вдалого шлюбу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев М. Обичайно право. *Българска народна култура* : (историко-етнографски очерк). София, 1981. С. 246–250.
2. Арефьева Н. Г. Брак и семья в славянской фразеологической картине мира. Слов’янський збірник. Одеса ; Чернівці : Букрек, 2015. Вип. 19. С. 137–151.
3. Арефьева Н. Г. Етикетні формули в народній фразеології (на матеріалі російських переселенських говірок Одещини). *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2025. № 41. С. 15–33.
4. Арефьева Н. Г. Сватовство в славянской фразеологии. *Мова: науково-теоретичний часопис з мовознавства*. Одеса, 2014. №22. С. 139–144.
5. Арефьева Н. Г. Фразеологія російських переселенських говірок Півдня України: лінгвокультурологічний та лексикографічний аспекти : дис. ...

д-ра філол. наук : 10.02.02 / ОНУ імені І. І. Мечникова; ДНУ імені Олеся Гончара. Дніпро, 2021. 695 с.

6. Байбурин А. К. Ритуал в традиционной культуре. СПб. : Наука, 1993. 240 с.

7. БТСДК – Большой толковый словарь донского казачества: Ок.: 18000 слов и устойчивых сочетаний / Ростов. гос. университет; Факультет филологии и журналистики; каф. общ. и сравнительного языкознания. Москва : ООО «Русские словари»: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2003. 608 с.

8. Васильченко В. Генетичні зв'язки української обрядової фразеології з етнічною культурою. *Дивослово*. 2009. № 6. С. 37–45.

9. Гура А. В. Брак и свадьба в славянской народной культуре: семантика и символика. Москва : Индрик, 2012. 936 с.

10. Д'якова Т. О. Функціонування фразеології обрядодій завершення весілля в українських східнословобожанських говірках. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2014. Вип. № 8. Т. 2. С. 8–10.

11. Івченко А. О. Українська народна фразеологія: ономазіологія, ареали, етимологія. Харків : Фоліо, 1999. 304 с.

12. КГ – Борисова О. Г. Кубанские говоры: материалы к словарю. Краснодар : Кубан. гос. ун-т, 2005. 252 с.

13. Коваль В. И. Восточнославянская этнофразеология: деривация, семантика, происхождение. Гомель: Гомельский ун-т им. Ф. Скорины, 1998. 213 с.

14. Колкова Н. А. Русская фразеология в контексте свадебной обрядности. *Вестник ЮурГУ*. № 1. 2010. С. 86–91.

15. Мокиенко В. М. Славянская фразеология : учеб. пособие для филол. специальностей ун-тов. Москва : Высш. школа, 1980. 207 с.

16. НФРБЕ – Анкова-Ничева К. Нов фразеологичен речник на българския език. София : Св. Климент Охридски, 1993. 464 с.

17. Пулатова Л. Й. Типологія весільних обрядових фразем в українській та німецькій мовах : дис. ... к. філол. наук : 10.02.17 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 201 с.

18. Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти. Сімферопіль : Доля, 2013. 600 с.

19. СДГ – Словарь донских говоров Волгоградской области / авт.-сост. Р. И. Кудряшова, Е. В. Брысина, В. И. Супрун; под ред. проф. Р. И. Кудряшовой. Изд-е 2-е, перераб. и доп. Волгоград : Издатель, 2011. 704 с.

20. СМ – Славянская мифология : энциклопедический словарь / отв. ред. С. М. Толстая. Изд. 2-е. Москва : Международные отношения, 2002. 512 с.

21. СРГО – Словарь русских говоров Одесщины / ред. коллегия: проф. Ю. А. Карпенко (отв. ред.), проф. Уэмура, проф. Д. С. Ищенко, доц.

Л. Ф. Баранник : в 2 т. Одеса : АстроПринт. Т. I : А-О. 2000. 369 с.; Т. II : П-Я. 2001. 293 с.

22. СРНГ – Словарь русских народных говоров / гл. ред. Ф. П. Сороколетов. Санкт-Петербург : Наука, 1998. Вип. 32. 272 с.

23. Тищенко О. В. Обрядова семантика слов'янських мов у зіставно-типологічному аспекті: автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2001. 32 с.

24. Тищенко О. В., Маланюк М. С., Попко І. А. Обрядова термінологія шлюбу: перекладні еквіваленти паремій, семантична динаміка та ціннісні компоненти. *Studia Linguistica*, 2019. Вип. 15. С. 261–276.

25. ФРБЕ – Фразеологичен речник на българския език : в 2 т. / К. Ничева, С. Спасова-Михайлова, К. Чолакова. София : БАН, 1974–1975. Т. 1. 1974. 759 с. Т. 2. 1975. 779 с.

26. ФСРГО – Арефьева Н. Г. Фразеологічний словник російських говірок Одещини. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2020. 236 с.

27. Царьова І. В. Етнокультурна семантика в обрядовій фразеології східнослов'янських говірок : монографія. Дніпропетровськ : Інновація, 2015. 258 с.

28. Чибор І. Календарні обряди як відображення кодів та етнокодів культури в українській фразеології. *Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича* : збірник наукових праць / наук. ред. М. М. Попович, М. С. Скаб. Чернівці : Рута, 2013. Вип. 659 : Романо-слов'янський дискурс. С. 110–113.

Бичкова О. О.

Дерік І. М.

(м. Одеса)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ГЕНДЕРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ДИСКУРСУ: ВІД МАСКУЛІНОЦЕНТРИЗМУ ДО ІНКЛЮЗИВНОСТІ

Трансформація сектору безпеки і оборони України в напрямку європейської інтеграції потребує не лише структурних змін, а й методологічного переосмислення комунікативних практик. Поліцейський дискурс як специфічна форма мовленнєвої діяльності правоохоронців тривалий час аналізувався крізь призму маскулінно-центрованої парадигми, що відображало консервативні уявлення про роль жінки в правоохоронній системі. Сучасна лінгвістична методологія, спираючись на діяльність Української асоціації представниць правоохоронних органів (УАППО) та міжнародні стандарти, пропонує зміщення акцентів у бік гендерно-чутливої комунікації.

Одним із ключових методологічних підходів цієї трансформації є деконструкція мовних стереотипів. Впровадження фемінітивів на позначення